

promjene u strukturi nezaposlenosti u sr hrvatskoj

nada kerovec

ssiz za zapošljavanje
sr hrvatske,
zagreb, jugoslavija

U poslijeratnom razvitku naše republike otvorene tekuće nezaposlenosti bilo je u različitom opsegu i različite strukture. Opseg je bio determiniran ne samo dinamikom zapošljavanja, nego i demografskim činiocima, procesima deagrarizacije, obrazovnim outputom, prostornom distribucijom kadrova i drugim.

Struktura nezaposlenih radnika po spolu nije se bitno promijenila: u svem poslijeratnom razdoblju većinu nezaposlenih činile su žene. Za razliku od strukture po spolu, u dobnoj strukturi tražilaca zaposlenja zabilježene su vidne promjene. Udio mladih radnika kontinuirano se povećavao — tako je 1960. dobna skupina radnika do 25 godina činila oko 44% ukupno nezaposlenih, a 1982. čak 64,5%.

Najveće relativno povećanje broja nezaposlenih radnika zabilježeno je u radnika VŠS i VSS. U samoj strukturi tih tražilaca zaposlenja nije došlo do bitnijih promjena (osim, naravno, u kvantitativnom pogledu) — otpočetak na listi »vode« pravnici, ekonomisti i diplomanti filozofskih fakulteta.

U razdoblju 1965—1982. pritisak poljoprivrednog stanovništva na zapošljavanje kontinuirano je slabio. Dok je godine 1965. neagrarno stanovništvo sudjelovalo u ukupnoj nezaposlenosti sa 52,5%, u godini 1982. njihov se udio povećao na 77,8%. Danas vlasnici zemljišnog posjeda čine tek oko 3% ukupno nezaposlenih, a članovi poljoprivrednih domaćinstava oko 19%. Napuštanje sela i poljoprivrede rezultiralo je relativno jakim pritiskom na zapošljavanje u nepoljoprivrednim djelatnostima (uglavnom u društvenom sektoru). Isto je tako smirivanje procesa deagrarizacije značajno oslabilo taj pritisak.

primljeno siječnja 1984.

1. uvod

—> Iako poznata još u predindustrijskim društvima, nezaposlenost postaje stalna i masovna pojava tek u kapitalističkom društvu. U agrarnim društvima, naime, obitelj obavlja istovremeno proizvodnu i potrošačku funkciju, te zapošljava sve svoje radnosposobne članove, a nezaposlenost uzrokuju tek povremene prirodne katastrofe.

U doba prvobitne akumulacije kapitala sredstva za proizvodnju odvajaju se od obitelji, odnosno neposrednih proizvođača. Tako, s jedne strane, manja skupina ljudi postaje vlasnik sredstava za proizvodnju, a s druge strane, masa slobodnih radnika, prodaje svoj rad. Vlasnik sredstava za proizvodnju racionalizira upotrebu ljudskog rada, tj. od ponuđene radne snage uzima samo onoliko koliko zadovoljava njegov interes. Takav odnos stvara rezervnu radnu snagu na tržištu rada. Prema tome, za kapital-odnos nužan je višak radne snage, odnosno stanovit broj nezaposlenih radnika.

Razvitak proizvodnih snaga i društvenih odnosa modificira kvalitativni aspekt potreba za radnicima, a glavni je problem u razvijenim industrijskim društvima kako prilagoditi ponudu radne snage potražnji. Kvalitativni aspekt ovdje je primaran (osim u kriznim razdobljima, kada je i kvantitativni element podjednako značajan). Naime, i u onim situacijama kada količina ponude odgovara potražnji, obično struktura nezaposlenih (profesionalna, obrazovna, dobna) ne odgovara potrebama potražnje.

Nezaposlenost nije samo problem aktualan u suvremenim kapitalističkim društvima. I u socijalističkim je društvima također prisutan problem produktivnog zapošljavanja svih članova društva koji su radnosposobni i žele raditi.

Budući da su u socijalističkom društvu sredstva za rad društveno vlasništvo, Marx je smatrao da će se nezaposlenost u socijalizmu dokinuti, ali naravno, uz snažan ekonomski potencijal koji bi apsorbirao sav raspoloživi radni potencijal, visoku društvenu produktivnost rada i dr. Međutim, socijalizam je pobijedio uglavnom u zemljama sa relativno slabo razvijenim proizvodnim snagama koje ne mogu zaposliti sav prirodni priraštaj stanovništva, pa tako nužno nastaju viškovi radne snage.

Dvadesetih godina ovog stoljeća prva socijalistička zemlja, SSSR, imala je značajnu nezaposlenost (1924, u doba NEP-a npr. preko 1,200.000 radnika). Međutim, početkom tridesetih godina Sovjetski je Savez eliminirao ovu pojavu i tako postao prva zemlja koja je ostvarila punu zaposlenost. Naravno, ne u smislu zapadnih teoretičara (Keynesa, Neveridgea i dr.) koji stanjem pune zaposlenosti smatraju ono uza stopu nezaposlenosti 3—5%, nego u tom smislu da svi radnosposobni članovi društva voljni raditi, imaju zaposlenje. Slična je situacija i u ostalim socijalističkim zemljama Istočne Evrope. Međutim, to ipak ne znači da problema nezaposlenosti u tim zemljama uopće nema. Otvorena nezaposlenost zamijenjena je latentnom tehnološkom nezaposlenošću, koja, prema nekim sovjetskim autorima, obuhvaća 15—20% ukupno zaposlenih industrijskih radnika.

U toku svog poslijeratnog razvitka i Jugoslavija je imala manji ili veći opseg nezaposlenosti. S nasljeđenim slabo razvijenim materijalnim proizvodnim snagama naše društvo i nije moglo osigurati punu zaposlenost. U slijedećoj tabeli dan je pregled nezaposlenosti u našoj zemlji u posljednja dva desetljeća:

Tabela 1

Nezaposlenost u Jugoslaviji u razdoblju
1961—1982

Godina	Broj nezaposlenih (godišnji prosjek u tisućama)	Nezaposleni /
		Zaposleni
1961	191,3	5,9
1965	237,0	6,5
1970	319,6	8,3
1975	540,1	11,4
1980	785,5	13,5
1981	806,3	13,8
1982	862,5	14,4

Tabela pokazuje da je stopa nezaposlenosti u promatranom razdoblju kontinuirano rasla. Dok se broj zaposlenih 1960—1982. povećao oko dva puta, broj evidentiranih nezaposlenih osoba veći je za oko pet puta. Potrebno je reći da je nezaposlenost rasla kako u razdobljima dinamičnog zapošljavanja tako i u onima stagnacije. Dakako da su zbog različitog društveno-ekonomskog razvitka i regionalne razlike očite: Slovenija je u 1981. imala stopu nezaposlenosti 1,3%, u SAP Kosovo 27,3%.

Za najčešće uzroke ove pojave spominju se: relativno visok prirodni prirast stanovništva na nekim područjima, slabi uvjeti privređivanja u poljoprivredi (i općenito vođenje neadekvatne politike prema poljoprivredi u selu), agrarna prenaseljenost, ubrzana deagrarizacija povezana s intenzivnom industrijalizacijom, neracionalno korištenje kapaciteta, neadekvatna struktura investicija, neusklađenost obrazovnih programa prema kojima se omladina školuje s potrebama udruženog rada i dr.

2. kretanje nezaposlenosti u sr hrvatskoj

Vrlo je teško s pouzdanošću ustanoviti opseg ukupne nezaposlenosti u našoj republici. Osim evidentirane nezaposlenosti koju (od 1952) redovito prate službe za zapošljavanje, dio ukupne nezaposlenosti čini prikrivena ili latentna nezaposlenost (i u individualnom i u društvenom sektoru). Opseg tog oblika nezaposlenosti teško je kvantificirati jer, osim nekih procjena, ne postoje pouzdani podaci o njemu.

Poseban problem u okviru nezaposlenosti jest i zaposlenost u inozemstvu. Prema posljednjem popisu stanovništva u inozemstvu je iz SR Hrvatske zaposleno 151.619 radnika.¹⁾ Iako ih ovaj čas ne možemo smatrati nezaposlenima, ipak će glavnina njih prilikom povratka u zemlju tražiti zaposlenje (u privatnom ili društvenom sektoru).

Dimenzije registrirane nezaposlenosti možemo s pouzdanošću odrediti. Osobe koje žele zaposlenje prijavljuju se samoupravnim interesnim zajednicama za zapošljavanje, gdje se evidentiraju bilo kao osobe koje traže zaposlenje, bilo kao nezaposlene osobe.

1) Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 1981. Dokumentacija 501, Zagreb Republički zavod za statistiku. 1982.

U svem poslijeraću bilo je otvorene tekuće tekuće nezaposlenosti u našoj republici, ali u različitom opsegu i različite strukture. Opseg je bio determiniran ne samo dinamikom zapošljavanja, koja je uglavnom slijedila privredna kretanja nego i demografskim činiocima, procesima deagrarizacije, obrazovnim outputom, odnosno kvalifikacijskom i profesionalnom strukturom tražioca zaposlenja, prostornom distribucijom kadrova i drugim faktorima.

Slijedeća tabela prikazuje kretanje nezaposlenosti u našoj republici u razdoblju 1955—1982.

Tabela 2

Kretanje nezaposlenosti u razdoblju 1955—1982
u SR Hrvatskoj

Godina	Broj zaposlenih u društvenom i individualnom sektoru izvan poljoprivrede	Broj tražilaca zaposlenja	% na broj zaposlenih
1955	583.449	19.334	3,3
1960	781.000	42.908	5,5
1965	959.000	56.962	5,9
1970	966.000	46.639	4,8
1975	1.158.000	67.491	5,8
1980	1.414.000	78.452	5,5
1982	1.532.910	99.199	6,5

Izvor: Statistički godišnjaci i izvještaji o zaposlenosti i zapošljavanju za dotične godine, (SIZ za zapošljavanje Hrvatske, Zagreb).

Kao što se vidi u prikazu, u promatranom razdoblju zaposlenost je porasla preko dva i pol puta, a nezaposlenost preko pet puta. Dok se u prvim poratnim godinama osjećala nestašica radne snage, već početkom pedesetih godina selo počinje oslobađati velike radne rezerve, koje masovno napuštaju poljoprivredu i traže zaposlenje u nepoljoprivrednim djelatnostima.

Pedesetih godina, kada se osnivaju organi za zapošljavanje, broj tražilaca zaposlenja kreće se od 19.000 do 44.000. Najveće relativno i apsolutno povećanje u tom razdoblju zabilježeno je 1956, kada je u prosincu tražilo posao 31.062 radnika, što je bilo 52,2% (ili 10.651 radnik) više nego u prosincu 1955. Takva su kretanja velikim dijelom nastala smanjenjem administrativnog osoblja u privredi i državnoj upravi. Tako je npr. u prvom tromjesečju 1955. u službama za zapošljavanje evidentirano oko 2.700 otkaza, a u prosincu 1959. već oko 5.300. Otpuštaju se većinom žene što pokazuje i opadanje udjela žena u ukupnoj zaposlenosti (1948. je udio žena u ukupnoj zaposlenosti 29,7%; 1949. njihov je udio 28,8%; 1950. pada na 27,0%, a 1951. na 26,6%.

Osim toga, proces deagrarizacije u to je doba vrlo intenzivan u cijeloj zemlji (posebice u najrazvijenijim područjima), što dokazuje i podatak da je u razdoblju 1949—1960. preko dva milijuna ljudi napustilo selo.²⁾

2) V. Puljiz: «Planiranje i selo». *Sociologija sela*, god. II, br. 3/1964. str. 3—7.

Međutim, nezaposlenost poprima značajnije razmjere tek šezdesetih godina, u doba privredne reforme, kada su postavljeni novi kriteriji privređivanja (s posebnim naglaskom na produktivnost rada, tehnički progres, tržišne kriterije i dr.). Mogućnosti zapošljavanja bitno se smanjuju, a dio već zaposlenih radnika otpušta. Rast broja osoba koje traže posao zaustavljen je krajem šezdesetih godina zbog intenzivnijeg zapošljavanja u inozemstvu i porasta zaposlenosti u zemlji.³⁾ Tako je 1970. zabilježen najveći relativni pad broja evidentiranih nezaposlenih radnika od oko 22%, čime je apsolutni broj tražilaca zaposlenja gotovo izjednačen s onim iz 1959. (krajem 1970. posao je tražilo 43.294 radnika).

Sedamdesetih godina nezaposlenost ponovo raste, iako prilično neujednačeno. U tom razdoblju najveći porast (od čak 31,5%) zabilježen je 1975, iako je zaposlenost rasla po vrlo visokoj stopi od 5,1%. Tih je godina priliv stanovništva u aktivnu dob bio veći nego prijašnjih godina, što je posljedica relativno visokog nataliteta 1951—1955.⁴⁾ Intenzitet zapošljavanja u inozemstvu od 1973. značajno je smanjen, a započeli su i povratni tokovi. Proces deagrarijacije još se ne smiruje, pa i poljoprivredno stanovništvo vrši pritisak na zapošljavanje u nepoljoprivrednim djelatnostima.

Krajem sedamdesetih godina broj se evidentiranih tražilaca zaposlenja smanjuje, a osamdesetih godina ponovo se povećava. Taj je porast posljedica bitno smanjenih mogućnosti zapošljavanja zbog nepovoljnih privrednih kretanja.

Potrebno je reći nešto i o godišnjem kretanju nezaposlenosti u našoj republici. Broj tražilaca zaposlenja prijavljenih SIZ-ovima za zapošljavanje oscilira iz mjeseca u mjesec, ali ipak sa stanovitim pravilnostima: najviše radnika traži posao i prijavljuje se u zimskim mjesecima (veljači, ožujku), a najmanje u ljetnim (lipnju). Takva dinamika nezaposlenosti posljedica je, prije svega, sezonske zaposlenosti koja angažira oko 50.000 radnika, i to uglavnom u turizmu, ugostiteljstvu i poljoprivredi.

3. promjene u sociodemografskim obilježjima nezaposlenosti

Opseg nezaposlenosti zabrinjava tek u određenim razdobljima privrednih nestabilnosti koje uvjetuju usporavanje zapošljavanja. Međutim, daleko je veći problem struktura tražilaca zaposlenja. Nezaposlenost sve više pogađa neke kategorije radnika: omladinu, žene, stručne radnike i neagrarno stanovništvo. Da je struktura tražilaca zaposlenja (dobna, spolna, profesionalna) značajan činilac njihova zapošljavanja, dokazuje i činjenica da unatoč znatnom broju nezaposlenih, svake godine u radnim organizacijama ostaje stanovit broj poslova i zadataka bez izvršioca. Obje ove pojave, i deficit i suficit radnika, posljedica su neusklađenosti outputa obrazovanja s potrebama udruženog rada.

3) Zaposlenost je npr. u 1968. porasla samo 0,5%, a u 1969. čak 4,2%. Ovakva relativno visoka stopa rasta zaposlenosti održala se približno sve do 1980. U razdoblju 1968—1970. kulminira zapošljavanje u inozemstvu. Tada je iz SRH organizirano otišlo na rad preko 78.000 radnika, što je uvelike smanjilo pritisak na zapošljavanje u zemlji.

4) Dok je 1953 prirodni prirast stanovništva u SR Hrvatskoj iznosio 11,1%, u 1971. smanjilo se na 4,5%.

Struktura nezaposlenih radnika **po spolu** nije se u promatranom razdoblju bitno izmijenila. Unatoč tome što je zapošljavanje žena teklo po većoj stopi nego zapošljavanje muškaraca,⁵⁾ u svem poslijeratnom razdoblju većinu u evidentiranoj nezaposlenosti činile su žene.

Vrlo visok udio žena zabilježen je pedesetih godina, pogotovu u većim gradskim središtima (primjerice 1956. u Zagrebu i Rijeci oko 80%, u Osijeku 70%, Splitu 60%). Čime se može objasniti ta pojava? Ponajprije, tih je godina udio žena u ukupnoj zaposlenosti u republici još uvijek relativno nizak (oko 27%). Evidentno je dakle da velikim dijelom rezervnu armiju radne snage čine žene. Nadalje, dio se zaposlenih radnika otpušta, i to mahom žena. Struktura ženske radne snage izrazito je nepovoljna: oko 85% ženskih tražilaca zaposlenja jesu nekvalificirane radnice, većina mlađe, bez ikakva ili vrlo skromnog radnog iskustva (oko 85% osoba koje prvi put traže posao jesu žene). Svi ovi činioci, pored mnogih drugih (npr. neprevladani tradicionalni stavovi prema zapošljavanju žena, nedovoljno socijalizirana reproduktivna funkcija žene u društvu i dr.) otežavaju intenzivnije zapošljavanje žena.

Iako se kvalifikacijska struktura ženskih tražilaca zaposlenja značajno poboljšala (1982. nestručne radnice činile su 46%), ona još uvijek zaostaje za istovjetnom strukturom muškaraca koji traže zaposlenje. Pored kvalifikacijske, prepreka bržem zapošljavanju žena jest i njihova profesionalna struktura, tj. koncentracija u manjem broju zanimanja i to pretežno suficitarnih. Pripomenimo i to da su žene (i pored navedenih »otežavajućih« okolnosti) manje spremne na profesionalnu i prostornu mobilnost.

U **dobnoj strukturi** tražilaca zaposlenja u našoj republici u većini su mladi radnici i oni koji prvi put traže zaposlenje. Dakle, udio mladih radnika u promatranom razdoblju kontinuirano se povećavao. Dok su 1960. nezaposleni radnici do 25 godina starosti činili 44,2% ukupno nezaposlenih, njihov je udio 1975. povećan na 54,2%, a 1982. na čak 64,5%. U 1982. oko 76% posto tražilaca zaposlenja bilo je mlađe od 30 godina. Udio se nezaposlenih radnika ostalih (starijih) dobnih skupina smanjivao. Na ovu strukturnu promjenu utjecalo je nekoliko faktora. Šezdesetih godina rezerve poljoprivredne radne snage još uvijek su bile značajne, pa su, osim mladih ljudi, posao u nepoljoprivrednim djelatnostima tražili i radnici srednje i starije dobi. Nadalje, tih se godina broj zaposlenog osoblja smanjio u nekim djelatnostima, pa je dio viška radnika potražio posao preko službi za zapošljavanje. U prilog tome govori i podatak da je u ukupnoj nezaposlenosti udio radnika koji su već bili u radnom odnosu iznosio 65,8% godine 1965. (naprama oko 50% u 1982), a značajan je bio udio onih s radnim stažom duljim od 5 godina (čak oko 21%).

Radno iskustvo važan je činilac u zapošljavanju nezaposlenih osoba. Većina tražilaca zaposlenja omladinske dobi bez ikakva je radnog iskustva, a organizacije udruženog rada za izvršavanje većine poslova i zadataka traže radno iskustvo. Zahtjevi za radnim iskustvom povećavaju se sa zahtjevima za stručnim obrazovanjem, pa

5) U razdoblju 1970—1980. godišnja stopa zaposlenosti žena iznosila je 5.1%, a muškaraca 3.9%.

je stoga zapošljavanje mladih stručnjaka bez radnog staža poseban problem.⁶⁾

Negativna selekcija pri zapošljavanju omladine vrši se i na osnovi drugih kriterija — preferiranjem muških kandidata, pogotovo onih s reguliranom vojnom obavezom, davanjem prednosti kandidata s riješenim stambenim pitanjem, neudanim kandidatkinjama i sl.

4. promjene u socioprofesionalnoj strukturi tražilaca zaposlenja

Profesionalna struktura tražilaca zaposlenja jedna je od najznačajnijih obilježja njihova zapošljavanja. Ukoliko profesionalni sastav radnika koji traže posao ne odgovara potrebama udruženog rada nužna posljedica ovog nesklada jest strukturalna nezaposlenost.

U poslijeratnom razdoblju kvalifikacijska struktura evidentiranih tražilaca zaposlenja bitno se izmijenila. Pedesetih godina (a i šezdesetih) nezaposlene osobe uglavnom su nekvalificirani radnici. To je vrijeme intenzivne industrijalizacije zemlje, deagrarizacije i urbanizacije. Poljoprivredno stanovništvo, većinom mlađe i neškolvano, traži posao u nepoljoprivrednim djelatnostima. To je razdoblje istovremeno praćeno deficitom stručnjaka raznih profila i zanimanja.

U grupi nezaposlenih stručnih radnika u promatranom razdoblju najviše povećanje zabilježeno je kod radnika višeg stručnog obrazovanja — čak 245 puta. Dok 1955. nije bio evidentiran niti jedan nezaposleni radnik VSS, 1965. bilo ih je 16, a 1982. već 3.925. Slijede radnici visokog stručnog obrazovanja čiji se broj povećao za 188 puta (1955. evidentiran je 31 tražilac zaposlenja VSS, a 1982. već 5.849) i radnici srednjeg stručnog obrazovanja kojih je 1982. bilo 9 puta više nego 1955 (1955. bilo ih je 5.318, a 1982. — 49.997).

U profesionalnoj strukturi stručnih tražilaca zaposlenja nije došlo do bitnih promjena, osim u kvantitativnom pogledu, odnosno u frekvenciji nezaposlenih radnika kod pojedinih zanimanja. Tako u grupi nezaposlenih radnika visokog stručnog obrazovanja od početka promatranog razdoblja na listi vode pravnici, ekonomisti i diplomanti filozofskih fakulteta.

Manje promjene zabilježene su kod radnika srednjeg stručnog obrazovanja. Kod radnika SSS nije bilo značajnijih promjena — činovnička zanimanja bila su uvijek na vrhu liste nezaposlenosti (posebice učenici ekonomskog smjera i gimnazijalci). Kod KV radnika također nalazimo neka ista zanimanja (ali uglavnom s različitom koncentracijom u pojedinim godinama) npr. prodavač, krojač, kono-bar, kuhar i dr. Međutim, dok su se pedesetih i šezdesetih godina uz spomenuta zanimanja na vrhu liste nezaposlenih ove kvalifikacijske grupe nalazili mesari, mlinari, pekari, stolari, tesari, metalci, posljednjih godina ova su zanimanja zamijenjena drugima: vozačima teretnih vozila, automehaničarima, električarima, frizerima.

6) U populaciji radnika VSS čak je oko 65% bez radnog staža, dok u ukupnom broju evidentiranih tražilaca zaposlenja na ovu kategoriju radnika otpada oko 50%.

5. promjene u socioekonomskoj strukturi tražilaca zaposlenja

Veliki broj činilaca utječe na socioekonomski položaj radnika koji traže posao. Međutim, iz polugodišnjeg popisa nezaposlenih radnika dostupna su nam samo dva obilježja: prosječni mjesečni prihodi po članu domaćinstva i zemljišni posjed. Nešto više reći ćemo o ovom posljednjem obilježju.

U razdoblju 1965 — 1982. pritisak poljoprivrednog stanovništva na zapošljavanje kontinuirano je slabio, i to je vidljivo iz slijedeće tabele:

Tabela 3

Struktura tražilaca zaposlenja prema zemljišnom posjedu u razdoblju 1965-1982.

	1965	1970	1975	1980	1982
Bez posjeda	52,5	62,1	76,9	77,5	78,8
Vlasnici posjeda	13,1	14,0	6,3	4,4	3,4
Članovi poljoprivrednog domaćinstva	22,2	23,6	14,4	18,0	18,6
Nepoznato	12,2	0,3	2,4	0,2	0,2

Dok je 1965. neagrarno stanovništvo sudjelovalo u ukupnoj nezaposlenosti sa 52,5%, u 1975. sa 76,9%, a u 1982. sa 77,8%, istovremeno se udio vlasnika zemljišta posjeda smanjivao: 1965. njihov je udio u ukupnoj nezaposlenosti iznosio 13,1%, u 1975. pao je na 6,3%, u 1982. bio je samo 3,4%. Udio članova poljoprivrednog domaćinstva također se smanjio od 22,2% u 1965. na 18,6% u 1982.

Analiziramo li kretanje broja nezaposlenih radnika svih tih kategorija u razdoblju 1965—1982, možemo ustanoviti da se broj radnika bez zemljišnog posjeda povećao čak 147,8%, broj članova poljoprivrednih domaćinstava veći je za 40,7%, a broj vlasnika zemljišnog posjeda manji je za 56,8%. (Za usporedbu — ukupan broj tražilaca zaposlenja u istom razdoblju povećao se 67,4%).

Prema tome, jedno od osnovnih obilježja nezaposlenosti u našoj republici danas jest da je ona uglavnom neagrarna, a većina nepoljoprivrednih tražilaca zaposlenja živi u gradovima (krajem 1982. živjelo je u gradovima 56.018 nezaposlenih radnika ili 52,1%).⁷⁾

Struktura nezaposlenih radnika koji žive u gradovima razlikuje se od strukture nezaposlenog seoskog stanovništva. Prije svega, razlike postoje u kvalifikacijskoj strukturi — u gradovima posao traži 35,7% nestručnih i 64,2% stručnih radnika. U skupini stručnih radnika radnici VSS čine 13,6% (naprama 9,8% u populaciji stručnih radnika ukupne nezaposlenosti). U strukturi po spolu također su zabilježene razlike — oko 66% gradske nezaposlenosti otpada na žene, što je za oko četiri postotna poena više nego kod ukupnog broj tražilaca zaposlenja.

⁷⁾ Ovakva distribucija neagrarne nezaposlenosti nije neobična, jer je oko 45% stanovništva i 64% zaposlenih u SR Hrvatskoj koncentrirano u samo 15 većih gradskih općina.

Među nezaposlenim vlasnicima zemlje nalazimo danas radnike svih kvalifikacija, iako s različitim udjelom. Vlasnici zemlje uglavnom su nestručni radnici (75,1%), dok je od članova poljoprivrednih domaćinstava oko 52% nestručnih, a 48% stručnih, uglavnom KV radnika.

6. umjesto zaključka

Nezaposlenost je velik društveni problem s nepoželjnim ekonomskim i socijalnim posljedicama. Međutim, ona je isto tako i ozbiljan individualni problem, posebno za mlade stručnjake koji su lišeni mogućnosti da iskoriste stečena znanja i daju svoj radni, stručni i kreativni doprinos razvitku zajednice, da sudjeluju u samoupravljanju, da steknu materijalnu i socijalnu nezavisnost, da se radno i društveno afirmiraju.

Kao što smo vidjeli, nezaposlenost više pogađa neke kategorije radnika: prvenstveno omladinu, žene, stručne radnike, neagrarno stanovništvo i tražioce zaposlenja slabijeg materijalnog položaja. S obzirom na dosadašnja kretanja možemo očekivati daljnje povećanje udjela tih kategorija, tj. možemo očekivati zaoštravanje problema strukturalne nezaposlenosti.

Budući da je problem nezaposlenosti zaista složen (a ovaj trenutak i gorući) potrebno je njegovu rješavanju prići s nekoliko aspekata. Postoji niz prijedloga za njegovo rješavanje,⁸⁾ no ovdje ćemo iznijeti samo neke.

Opseg nezaposlenosti u najvećoj mjeri ovisi o privrednim kretanjima, pa je prema tome, oživljavanje privrede i puno zapošljavanje već postojećih kapaciteta primaran zadatak. Nužno je zatim (za djelomično rješavanje strukturalne nezaposlenosti) usklađivanje planova obrazovanja s planovima potreba za kadrovima udruženog rada, podizanje relativno niskog društvenog statusa pojedinih zanimanja i njihovo adekvatno vrednovanje, intenziviranje rada na profesionalnom informiranju, razvijanje institucije ugovora između studenata-učenika i organizacija udruženog rada preko kojih se udruženi rad neposredno brine o svojoj kadrovskoj reprodukciji i potiče je na veću profesionalnu i geografsku mobilnost.

8) Vidjeti: M. Pečujlić: »Mijenjati mišljenje o nezaposlenosti«, *Pitanja*, 1982, br. 6; V. Goati: *Otvoreno o nezaposlenosti*«, *Pitanja*, 1982, br. 6; S. T. Tomić: »Lokalni i globalni nivo (ne)mogućnosti zapošljavanja« *Zapošljavanje i udruženi rad*, 1982, br. 2; V. Rus: »Nezaposlenost, samoupravljanje i samozapošljavanje« *Gledišta*, 1981, br. 7/8.

Nada Kerovec:

Changes in the Unemployment Structure of the S. R. Croatia

Summary

In the post-war development of the S. R. Croatia, there was open current unemployment of various scale and structure. The scale was not determined only by changes in employment, but also by demographic factors, processes of deagrarization, educational output, spatial distribution of labour, etc.

The unemployment structure according to sex never underwent any essential change. During the whole post-war period most of the the unemployed were women. There have been great changes, however, in the age structure of the unemployed. The number of younger unemployed workers grew constantly. In 1960, 44 percent of the total number of unemployed were under 25, and in 1982, 64.5 percent of the unemployed were under 25.

The greatest relative increase of unemployment is among workers with the highest education and qualifications. There have been no essential changes in their structure (except, of course, in the quantitative sense) — from the beginning lawyers, economists and graduates from faculties of philosophy have been at the head of the lists.

In the 1965—1982 period the pressure of the agricultural population on employment has continuously decreased. In 1965 the non-agrarian population made up 52.5 percent of the total number of unemployed, in 1982 its participation grew to 77.8 percent. Today owners of farmland make up only 3 percent of the total number of unemployed, and members

Изменения в структуре незанятости в СР Хорватии

Резюме

В послевоенный период развития нашей республики наблюдалась открытая незанятость отличающаяся различными объемами и структурами. Объем определялся не только динамикой занятости но и демографическими факторами, процессами деаграризации, образовательным уровнем, пространственным распределением кадров и т. п. В половой структуре незанятых работников не произошли существенные изменения: за весь послевоенный период преобладает доля незанятых женщин в общей численности населения. В отличие от половой структуры, в возрастной структуре населения разыскивающего работу наблюдались сильные изменения. Доля молодых рабочих постоянно увеличивается — и так в 1960. г. доля рабочих в возрасте до 25 лет составила около 44% общей численности незанятых лиц, а к 1982 г. даже 64,5%.

Максимальное повышение доли незанятых рабочих наблюдалось среди трудоспособного населения в высоком или высшим образованием. В самой структуре этой группы населения не произошли существенные изменения (кроме в количественном отношении) — с самого начала на «первом» месте значатся юристы, экономисты и дипломанты философического факультета.

В период 1965—1982 гг. воздействие сельскохозяйственного населения на процесс занятости постепенно уменьшалось. Тогда как в 1965 г. доля несельскохозяйственного населения составляла 52,5% в общей незанятости населения, в 1982 г. доля несельскохозяйственного населения выросла до 77,8%. Ныне, землевладельцы составляют лишь только около 3% общей незанятости, а члены крестьянских домашних хозяйств — около 19%.

Отток населения из сельской местности и сельского хозяйства происходил под сильным влиянием на занятость населения в несельско-

of agricultural households about 19 percent. Rural and agrarian exodus resulted in a relatively strong pressure on employment in non-agricultural occupations (mostly in the social sector). The slowing down of the process of deagrarianisation has greatly weakened that pressure. ●

хозяйственных отраслях (главным образом о общественном секторе). Замедлением процесса деаграризации уменьшается это влияние. ●